

บทความพิเศษ

การบริหารจัดการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคช่องปากเป็นการเฉพาะ

: การขับเคลื่อนใน พ.ศ. 2562

Oral health service delivery as fee scheduling: movement in 2019

ปิยะดา ประเสริฐสม*

การขับเคลื่อนเชิงนโยบายใน พ.ศ. 2562

การประชุมผู้บริหารระดับสูงกระทรวงสาธารณสุขครั้งที่ 7/2562 เดือนเมษายน 2562 มีมติเห็นชอบกับการจัดตั้งคณะกรรมการจัดทำอัตราค่าบริการทันตกรรมป้องกันเพื่อการจ่ายแบบรายการเฉพาะ (fee schedule) กรมอนามัยโดยสำนักทันตสาธารณสุขจึงเสนอเรื่องนี้เข้าเป็นวาระในการประชุมคณะกรรมการกำหนดแนวทางการใช้จ่ายเงินกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติของหน่วยบริการสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ระดับประเทศ (7x7) ครั้งที่ 2/2562 วันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2562¹ และที่ประชุมมีมติ 2 ประการได้แก่ 1) รับทราบข้อเสนอรายการรูปแบบและอัตราค่าบริการทันตกรรมป้องกันในหญิงตั้งครรภ์และเด็กอายุ 4-12 ปี ตามที่เสนอ 2) มอบกองเศรษฐกิจสุขภาพและหลักประกันสุขภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข จัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ โดยมีองค์ประกอบดังนี้ อธิบดีกรมอนามัยเป็นประธาน ผู้แทนสำนักทันตสาธารณสุข ผู้แทนคณะกรรมการการเงินการคลัง (chief financial officer: CFO) เขตสุขภาพ ผู้แทนกองบริหารการสาธารณสุข (กปรส.) และ

ผู้แทนสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) มีหน้าที่จัดทำข้อเสนอประเด็นอัตราจ่ายค่าตอบแทนบริการ รูปแบบการจ่าย และผลกระทบด้านงบประมาณ โดยขอให้คณะกรรมการดำเนินการโดยเร็วเพื่อให้ได้ข้อสรุปมาเสนอคณะกรรมการ 7x7 ในการประชุมครั้งต่อไป

ข้อเสนอของคณะกรรมการประกอบด้วย กลุ่มเป้าหมายคือหญิงตั้งครรภ์และเด็กอายุ 4-12 ปี ความครอบคลุม รายการบริการ และอัตราค่าบริการเพื่อการจ่ายแบบ fee schedule และแนวคิดในการเพิ่มการเข้าถึงบริการของกลุ่มเป้าหมาย โดยอ้างอิงรายการบริการที่เป็นสิทธิประโยชน์สร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคตามประกาศของคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2560²

จากการนำเสนอในการประชุม 7x7 ครั้งที่ 3/2562 วันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2562³ ที่ประชุมมีมติต่อข้อเสนอของคณะกรรมการดังนี้

1. รับทราบกิจกรรมบริการที่ต้องเพิ่มการเข้าถึงบริการด้านทันตกรรมป้องกันในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์และเด็กอายุ 4-12 ปี ตามที่กรมอนามัยเสนอ

วันที่รับบทความ 8 พฤศจิกายน 2562

วันที่รับตีพิมพ์ 25 ธันวาคม 2562

* สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000

2. ปีงบประมาณ 2563 เห็นชอบให้กำหนดรูปแบบการจ่ายค่าบริการเพื่อเพิ่มการเข้าถึงบริการทันตกรรมป้องกันตามรายการกิจกรรมตามข้อ 1 โดยให้เป็นการบริหารจัดการงบประมาณระดับเขต 2 ทางเลือกดังนี้

2.1 กำหนดเป็นตัวชี้วัดและบูรณาการการจ่ายไปกับผลงานและคุณภาพบริการ (Quality and Outcome Framework: QOF) หรือ

2.2 กำหนดเป็นแผนงานโครงการบริการและเบิกจ่ายจากงบสร้างเสริมสุขภาพระดับพื้นที่ (PPA)

3. มอบกรมอนามัยดำเนินการนิเทศติดตามและประเมินผลเพื่อการพัฒนาข้อเสนอในปีถัดไป

4. มอบ สปสช. รับข้อเสนอและตั้งคำของบประมาณในปีงบประมาณ 2564

เนื่องจากข้อเสนอนี้ต้องใช้งบประมาณจากกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ วงเงิน หลักเกณฑ์วิธีการ เงื่อนไขและขั้นตอนปฏิบัติการทางการเงินจึงต้องผ่านความเห็นชอบจากคณะอนุกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินงานและบริหารจัดการกองทุนซึ่งในการประชุมคณะอนุกรรมการฯ ครั้งที่ 5/2562 วันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2562 ที่ประชุมมีมติเห็นชอบให้ดำเนินการได้ตั้งแต่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2562 ในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์และตั้งแต่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2563 ในกลุ่มเด็กอายุ 4-12 ปี ผลจากการประชุมนี้ได้้นำเข้าการประชุมคณะกรรมการ 7x7 ครั้งที่ 4/2562 วันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2562⁴ ซึ่งมีมติ 2 ประการ ได้แก่

1. เห็นชอบในหลักการจ่ายค่าบริการตรวจและป้องกันสุขภาพช่องปากในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ บริการเคลือบฟลูออไรด์ในกลุ่มเด็กอายุ 4-12 ปี และเคลือบหลุมร่องฟันถาวรในกลุ่มเด็กวัยเรียน (อายุ 6-12 ปี) แบบ fee schedule ภายใต้วงเงินสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคที่ สปสช. บริหารจัดการ โดยให้เริ่มบริการตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2562 ในกรณีที่ผลงานบริการเกินกว่างบประมาณที่ตั้งไว้ สปสช. จะเสนอต่อคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เพื่อพิจารณาจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติม

2. มอบ สปสช. ร่วมกับ กรมอนามัย และผู้แทน CFO เข้าร่วมเป็นคณะทำงานเพื่อดำเนินการดังนี้

2.1 วิเคราะห์ปัญหาและพัฒนาข้อเสนอมาตรการ เพื่อให้หน่วยบริการบันทึกผลงานบริการผ่านโครงสร้างมาตรฐานข้อมูลด้านสุขภาพกระทรวงสาธารณสุข (43 แฟ้ม) ให้มากขึ้น

2.2 สื่อสารให้หน่วยบริการในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติทุกสังกัดทราบและเตรียมความพร้อมเพื่อให้จัดบริการได้ตั้งแต่ต้นปีงบประมาณ 2563 ซึ่งจะกล่าวถึงการดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

2.3 ทบทวนอัตราค่าบริการที่เหมาะสมเพื่อเป็นข้อเสนอปรับปรุงการจ่ายในปีงบประมาณ 2564

จากนั้น สปสช. ได้จัดทำ (ร่าง) ประกาศคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เรื่องหลักเกณฑ์การดำเนินงานและการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติสำหรับผู้มีสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2563 และผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ในการประชุมครั้งที่ 7/2562 วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2562 สำคัญคือ ปรับการจ่ายชดเชยแบบ fee schedule สำหรับบริการทันตกรรมป้องกัน 3 รายการ ได้แก่ บริการตรวจสุขภาพช่องปาก ชัดและทำความสะอาดฟัน ในหญิงตั้งครรภ์ เคลือบฟลูออไรด์ในเด็กอายุ 4-12 ปี และเคลือบหลุมร่องฟันถาวรในเด็กอายุ 6-12 ปี ประกาศนี้เผยแพร่ในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 136 ตอนพิเศษ 211 ง วันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2562⁵

เป้าหมาย fee schedule ภายใต้สิทธิประโยชน์สร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในช่องปาก

เป้าหมายความครอบคลุมในจัดบริการสร้างเสริมป้องกันในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์และเด็กวัยเรียน (อายุ 4-12 ปี) ในรูปแบบ fee schedule เท่ากับร้อยละ 75 และ 80 ตามลำดับ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับการตรวจ

ประเมินสถานะสุขภาพช่องปากอย่างทั่วถึงเพียงพอ และ
มีโอกาสเข้าถึงบริการอื่น ๆ ตามชุดสิทธิประโยชน์มากขึ้น
แม้ว่า fee schedule ครอบคลุมบางกิจกรรมและยังมี
กิจกรรมและบริการอื่น ๆ อีกที่อยู่ในชุดสิทธิประโยชน์
ซึ่งประชาชนยังคงมีสิทธิที่จะได้รับบริการตามความ
จำเป็นในชุดสิทธิประโยชน์ จึงเป็นโอกาสที่ทันตบุคลากร
จะได้ส่งมอบคำแนะนำเชิงความรู้และทักษะในการดูแล
สุขภาพช่องปากให้กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อการดูแลสุขภาพ
ตนเองเพื่อผลลัพธ์ด้านสุขภาพในระยะยาว

ระบบ fee schedule นี้เป็นวิธีการที่ สปสช.
ใช้กระตุ้นให้เกิดการบริการในกลุ่มที่มีความสำคัญเพื่อ
เพิ่มการเข้าถึงบริการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรค
ด้วยงบประมาณสำหรับปีงบประมาณ 2563 มากกว่า
500 ล้านบาท แม้จะเป็นเพียงบางกิจกรรมก็เป็นโอกาส
อันดีที่ทันตบุคลากรจะมุ่งเน้นการเพิ่มพูนทักษะการดูแล
ตนเองของประชาชน (self-care) สำนักทันตสาธารณสุข
จึงเสนอตัวชี้วัดด้านผลลัพธ์คือ ปราศจากฟันผุ (caries
free) ของ fee schedule ด้วย

การบริหารจัดการและการติดตามประเมินผล

แม้ว่าคณะกรรมการ 7x7 เห็นชอบให้
ดำเนินการ fee schedule ได้ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2563
(ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2562) และมีการประกาศ
หลักเกณฑ์การดำเนินงานและการบริหารจัดการกองทุนฯ
ของ สปสช. ตั้งแต่วันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2562 แล้ว แต่
ยังจำเป็นต้องมีการจัดเตรียมระบบปฏิบัติการให้พร้อม
และสื่อสารทำความเข้าใจในการบริการ การบันทึกข้อมูล
การเบิกจ่าย การติดตามกำกับ และประเมินผล ใน
ระดับประเทศ เขต จังหวัด และเครือข่ายบริการปฐมภูมิ
(contracting unit of primary care: CUP) ทั้งในระดับ
หน่วยงานและกลุ่มบุคลากร

ระบบการเบิกจ่ายค่าตอบแทนบริการ

สปสช. ออกแบบให้การเบิกค่าบริการกลุ่มหญิง
ตั้งครรภ์ใช้ระบบเบิกอิเล็กทรอนิกส์ผ่านโปรแกรมอีเคลม
(e-Claim) โดย CUP สำหรับกลุ่มเด็กให้โรงพยาบาล

ส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ส่งข้อมูลบริการตาม 43
แฟ้ม ส่วนโรงพยาบาลระดับอื่นให้ใช้โปรแกรม e-Claim

การสื่อสารทำความเข้าใจ

สำนักทันตสาธารณสุข กรมอนามัย กพรส.
สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข และ สปสช. ได้
ร่วมกันจัดทำคู่มือการบริหารจัดการบริการสร้างเสริม
สุขภาพและป้องกันโรคในช่องปากที่มุ่งเน้นการเข้าถึง
บริการบางกลุ่มวัยเป็นการจำเพาะ ครอบคลุมตั้งแต่
หลักการเหตุผล สิทธิประโยชน์หญิงตั้งครรภ์และเด็ก
นักเรียน กิจกรรมที่คาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้น และ
แนวทางการเบิกจ่ายค่าบริการในกิจกรรมหลัก ได้แก่
การตรวจสุขภาพช่องปาก การขัดและทำความสะอาด
ฟันในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ การใช้ฟลูออไรด์เฉพาะที่เพื่อ
ป้องกันฟันผุในเด็กนักเรียนอายุ 4-12 ปี และการเคลือบ
หลุมร่องฟันในเด็กนักเรียนอายุ 6-12 ปี นอกจากนี้ได้มี
การระบุวิธีการบันทึกข้อมูลในระบบแฟ้มข้อมูลและการ
เบิกจ่ายผ่านระบบ e-Claim ของ สปสช. แนวทางการ
จัดบริการให้เกิดความครอบคลุมและบทบาทของภาค
ส่วนที่เกี่ยวข้องต่อการจัดบริการภายในจังหวัด
เนื่องจากเป็นเรื่องใหม่และเบิกเงินต่างจากโครงการที่
ผ่านมา จึงมีการจัดประชุมชี้แจงหลายครั้ง ครั้งแรกเป็น
การประชุมชี้แจงทันตบุคลากรศูนย์อนามัยและสำนักงาน
สาธารณสุขจังหวัด โดย สปสช. ในวันที่ 17 กันยายน
พ.ศ. 2562 ณ โรงแรม ทีเค พาเลซ วันที่ 16 ตุลาคม
พ.ศ. 2562 สำนักทันตสาธารณสุขร่วมกับ สปสช. จัด
ประชุมชี้แจงทันตบุคลากรจากสำนักงานสาธารณสุข
จังหวัด โรงพยาบาลศูนย์/ทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชน
ณ โรงแรม ทีเค พาเลซ ครั้งที่ 3 กลุ่มพัฒนาทันตสุขภาพ
เด็กปฐมวัยและวัยเรียน สำนักทันตสาธารณสุข จัดที่
โรงแรมเอเชียแอร์พอร์ต เพื่อชี้แจงทันตบุคลากร จาก
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลศูนย์/ทั่วไป
และโรงพยาบาลชุมชน ในวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2562
โดยเน้นเทคนิคบริการ และชี้แจงทันตบุคลากรและ
เจ้าหน้าที่เทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานสาธารณสุข
จังหวัดและโรงพยาบาล ในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2562

การติดตามและประเมินผล

สำนักทันตสาธารณสุขและ กบรส. ร่วมกัน ออกแบบการรายงานผลการดำเนินงานผ่านเว็บไซต์ คลังข้อมูลสุขภาพ (health data center website) และ กำกับผ่านระบบตรวจราชการกระทรวงสาธารณสุขและการนิเทศของศูนย์อนามัยในสังกัดกรมอนามัย เป็นการสนับสนุนเชิงเทคนิควิชาการและให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้ดำเนินงานได้ตามแนวทางและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ สำนักทันตสาธารณสุขได้ออกแบบการประเมินโครงการในด้านกระบวนการ ผลผลิต และ ผลลัพธ์เพื่อให้ได้ประเด็นและแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานต่อไป

บริการสุขภาพช่องปากที่มีประสิทธิภาพ

ระบบบริการที่มีประสิทธิภาพย่อมมีเป้าหมายให้ประชาชนได้รับบริการอย่างทั่วถึงและเกิดผลลัพธ์ด้านสุขภาพคือ การมีสุขภาพดี มีความรอบรู้ด้านสุขภาพ สามารถจัดการดูแลตนเองได้ การสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคสามารถตอบสนองเป้าหมายดังกล่าวจึงมีความสำคัญด้านความคุ้มค่าและยั่งยืน ทั้งนี้สำนักทันตสาธารณสุขมีจุดยืนในการกำหนดสิทธิประโยชน์ด้านสร้างเสริมสุขภาพช่องปากและป้องกันโรคตามกลุ่มวัย โดยเน้นช่วงเริ่มต้นของชีวิตและวัยเด็กเป็นการเสริมสร้างลักษณะนิสัยในการดูแลตัวเองเพื่อการควบคุมโรคฟันผุ โรคปริทันต์ และป้องกันการสูญเสียฟันตั้งแต่วัยเด็กจนเข้าสู่วัยสูงอายุ

การที่ประเด็นด้านสุขภาพช่องปากได้รับการสนับสนุนในการส่งมอบสุขภาพให้กับประชาชน จึงเป็นโอกาสอันยิ่งใหญ่ของชาวทันตสาธารณสุข และเป็นอีกวาระหนึ่งที่ผู้บริหาร ทันตบุคลากร และผู้เกี่ยวข้องในภาคส่วนต่าง ๆ จะได้ปรับระบบบริการสุขภาพช่องปากให้สอดคล้องกับเงื่อนไขและบริบทของสังคมพร้อมกันกับตอบสนองเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติในการพัฒนาระบบสุขภาพเพื่อประชาชนและสอดคล้องกับนโยบาย “ให้ประชาชนได้รับบริการที่มีคุณภาพ ปลอดภัย ลดความ

แออัด ลดเหลื่อมล้ำ ลดรอยต่อ และลดภาระค่าใช้จ่าย” ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข นายอนุทิน ชาญวีรกูล

ภายใต้โอกาสเหล่านี้ยังมีผลพลอยได้จากการดำเนินงานเช่น การพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีบริการ ซึ่งหากมีการบันทึกและจัดเก็บอย่างเป็นระบบจะทำให้เกิดการต่อยอดและขยายผลไปอย่างต่อเนื่องเหมือนการขึ้นบันไดเวียนที่จะไปถึงปลายทางที่เป็นเป้าหมาย การเริ่มต้นโดยใช้กลุ่มหญิงตั้งครรภ์และเด็กนักเรียนเป็นการเปิดโอกาสและเริ่มเข้าสู่การขยายผลในการดูแลอย่างมีประสิทธิภาพและให้ผลลัพธ์ด้านสุขภาพในกลุ่มวัยอื่นตลอดช่วงชีวิต ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการบริหารจัดการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในช่องปากเป็นการเฉพาะนี้เป็นจุดเริ่มต้นในวงรอบใหม่ของการพัฒนาระบบการจัดบริการสุขภาพช่องปากท่ามกลางแนวคิดที่เน้นการจัดบริการระดับปฐมภูมิและการจัดการที่ครบวงจรไร้รอยต่อ เราชาวทันตสาธารณสุขเริ่มนับหนึ่งกันโดยพร้อมเพรียงกันแล้ว

เอกสารอ้างอิง

1. Division of Health Economics and Health Security. Report of the National Committee on Universal Coverage Fund Allocation for hospitals affiliated with the MoPH (7x7) meeting 2/2019. [online] 31 May 2019 [cited 2019 Dec 17]; Available from: URL:https://dhes.moph.go.th/wp-content/uploads/2019/05/2_F_%E0%B8%AA%E0%B8%A3%E0%B8%B8%E0%B8%9B%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B8%E0%B8%A1-7x7_2_62.pdf (in Thai)
2. National Health Security Office. Announcement of National Health Security Committee Issue 10: The health care service types and terms, 2018. Government gazette vol. 134, special section 139 d, p. 16-17. 24 May 2017. (in Thai)

3. Division of Health Economics and Health Security. Report of the National Committee on Universal Coverage Fund Allocation for hospitals affiliated with the MoPH (7x7) meeting 3/2019. [online] 27 June 2019 [cited 2019 Dec 17]; Available from: URL:https://dhes.moph.go.th/wp-content/uploads/2019/06/2_F_%E0%B8%AA%E0%B8%A3%E0%B8%B8%E0%B8%9B%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B8%E0%B8%A1-7x7_3_62.pdf (in Thai)
4. Division of Health Economics and Health Security. Report of the National Committee on Universal Coverage Fund Allocation for hospitals affiliated with the MoPH (7x7) meeting 4/2019. [online] 24 July 2019 [cited 2019 Dec 17]; Available from: URL:https://dhes.moph.go.th/wp-content/uploads/2019/07/2_F-%E0%B8%AA%E0%B8%A3%E0%B8%B8%E0%B8%9B%E0%B8%B0%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B8%E0%B8%A1-%E0%B8%84%E0%B8%81%E0%B8%817x7_%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B9%89%E0%B8%87%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%884.pdf (in Thai)
5. National Health Security Office. Announcement of National Health Security Committee: The practice and management criteria of the 2020 National Health Security Fund for the beneficiaries; and criteria, method, and condition receiving the health care expenditures of health service units. Government gazette vol. 136, special section 211 d, p. 24-7. 26 August 2019. (in Thai)
6. Ministry of Public Health, Department of Health, National Health Security Office. Chapter 3 Items of oral health promotion and oral diseases prevention. in Management manual of oral health promotion and oral diseases prevention focusing accessibility of specific population group, Budget year 2020. Bangkok: Sahamitr printing and publishing Co., Ltd.; 2019. p. 19-24. (in Thai)